

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՌԱԶՄԱԲԱՂԱՔԱԿԱՆ ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հողվածում ներկայացվում է Հայաստանի Հանրապետության ռազմաքաղաքական իրավիճակը, ներկայացվում և վերլուծվում են նրա ներքին և արտաքին ոլորտները: Համառոտ ներկայացվում են ՀՀ ռազմաքաղաքական ձեռքբերումները, այդ թվում նաև երկողմ և բազմաողմ համագործակցությունները:

Հանգուցային բառեր և արտահայտություններ. անվտանգության համակարգ, պաշտպանական բարեփոխումներ, անվտանգություն, ռազմական քաղաքականություն, միջազգային պայմանագիր, համագործակցություն:

Հայաստանի Հանրապետության ռազմական անվտանգության ամբողջ համակարգը հիմնականում ձևավորվում, գործարկվում և զարգացվում է ռազմաքաղաքական հարաբերությունների համակարգի վրա ազգային շահերին համապատասխանող ազդեցություն գործելու նպատակով: Հայաստանի ռազմաքաղաքական համակարգը ունի երկու՝ ներքին և արտաքին ոլորտներ: Ներքին ոլորտում կարևորվում են տնտեսության և կրթության զարգացումը, մարտունակ զինված ուժերի առկայությունը: Արտաքին ոլորտում կարևորվում են համագործակցությունն այլ պետությունների հետ և անդամակցությունն ու սերտ համագործակցությունը միջազգային կազմակերպությունների հետ: Հայաստանի Հանրապետությունը իր ռազմական քաղաքականությունը պլանավորում և իրականանացնում է միջազգային 7 կազմակերպությունների և 21 պետությունների հետ ստորագրված երկողմ և բազմաողմ միջազգային միջպետական, միջկառավարական և

միջգերատեսչական պայմանագրերի, համագործակցության ծրագրերի և ստանձնած միջազգային պարտավորությունների հիման վրա:

Ռազմական քաղաքականությունը պետական ընդհանուր քաղաքականության բաղկացուցիչ մասն է, որը անմիջականորեն կապված է ռազմական կազմակերպության ստեղծման, ռազմական բնույթի հատուկ միջոցների մշակման և որոշակի նպատակների հասնելու համար դրանց կիրառման հետ: Հայաստանի Հանրապետության ռազմական քաղաքականությունը ազգային անվտանգության ապահովմանը, պատերազմների և զինված բախումների կանխմանը, ռազմավարական կայունության ապահովմանը ուղղված երկրի ընդհանուր քաղաքական և արտաքին գործունեության անհրաժեշտ տարրն է: Հայաստանի Հանրապետության իր ռազմական քաղաքականության մեջ ռազմական անվտանգության ապահովումը դիտարկում է որպես ժողովրդավարական, իրավական, պետության կառուցման, սոցիալ տնտեսական բարեփոխումների իրականացման, միջազգային հարաբերություններում իրավահավասար գործունեության, փոխադարձ համագործակցության և բարիդրացիական սկզբունքների հաստատման, միջազգային անվտանգության ընդհանուր և համապարփակ համակարգի հետևողական կազմակերպման անհրաժեշտ նախադրյալ: Ընդ որում, այդ գործում ղեկավարությունը ելնում է միջազգային իրավունքի այն հիմնարար սկզբունքների ու նորմերի նշանակությունից, որոնք օրգանապես շաղկապված են միմյանց

հետև և լրացնում են մեկը մյուսին:

Հայաստանի պաշտպանական անվտանգության ապահովման գլխավոր միջոցը երկրի պաշտպանական քաղաքականությունն է, որը բխում է «Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ռազմավարության» հիմնադրույթներից:¹ Հայաստանի ռազմական քաղաքականությունը ունի երկու կողմ՝ արտաքին և ներքին, որոնք սերտորեն փոխկապակցված են միմյանց: Արտաքին կողմը դիտարկում է միջպետական հարաբերություններում ռազմական ուժի գործադրման խնդիրները, իսկ ներքին կողմը սահմանագծում է երկրի պաշտպանականության պահպանման և զինված ուժերը՝ գործադրման համար պատրաստ վիճակում պահելու ուղղությամբ պետության ամենօրյա գործունեությունն ու հեռանկարները:² Հայաստանի Հանրապետության ռազմական քաղաքականությունը կոչված է ապահովելու երկրի ռազմական անվտանգություն և՛ ներքին և՛ արտաքին թշնամիներից և խնդիրներից:

Հայաստանի Հանրապետության ռազմական անվտանգության համակարգը բաղկացած է քաղաքական, տնտեսական, դիվանագիտական և նաև զուտ ռազմական բաղադրիչներից: Այդ բոլոր բաղադրիչները և նրանց տարրերը սերտորեն փոխկապակցված են և շատ դեպքերում լրացնում են իրար: Ռազմական քաղաքականության և ռազմական անվտանգության ապահովման ընթացքում հաճախ բաղադրիչներից մեկի անբավարար մակարդակը լրացվում է ի հաշիվ մյուսի: Պետության ռազմական քաղաքականության և ռազմական ան-

վտանգության ապահովումը չի կարող իրականացվել միայն պաշտպանական ոլորտի կառավարման մարմնի ուժերով: Այն ամբողջ ծավալով կարող է համակարգել համապատասխան լծակներ, լիազորություններ և հեղինակություն ունեցող մարմինը՝ անվտանգության խորհուրդը:³ Երկրի ռազմական անվտանգության և ռազմական քաղաքականության զարգացման համար առաջին հերթին անհրաժեշտ է լուծել երկրի ներքին խնդիրները, այսինքն՝ նպաստել երկրի տնտեսության զարգացմանը, կրթության բարելավմանը, բանակի կատարելագործմանը և նմանատիպ հարցեր: Ռազմական քաղաքականությունը ձեռնամուխ է լինում նման խնդիրների կարգավորմանը:

Ռազմաքաղաքական համակարգի կատարելագործման գործընթացում կարևորագույն խնդիրներն են տեղեկատվական պայքարի ուժերի և միջոցների անընդհատ զարգացումը: Հայաստանի ռազմաքաղաքական համակարգի համար շատ կարևոր է նաև միջազգային վարկանիշային կազմակերպությունների զեկույցները, որոնք զգալի ազդեցություն են թողնում Հայաստանի օգտին որոշումներ ընդունելիս:⁴ Հայաստանի Հանրապետության առջև այսօր ծառացած է տեղեկատվական պայքար մղելու տեսական և գործնական հիմունքների մշակման խնդիրը. այն դառնում է զինված պայքարի բաղկացուցիչ մաս, և այս բնագավառում հսկայական անելիքներ կան:⁵

3 Патрушева Н.П. Конституционно-правовой статус Совета Безопасности Поссической Федерации, Учебник пособие, Под общей редакцией докт юрид наук М., 2009 ст 11-12

4 Հայաստանի հանրապետության Դրաստամատ Կանայանի անվան Ազգային ռազմավարական հետազոտությունների ինստիտուտ, «Ռազմավարական Անվտանգային հետազոտություններ», Հատոր 1, Երևան 2014, էջ 409:

5 Ս. Տ. Քոչարյան, «Հայաստանի հանրապետության ռազմական անվտանգության ապահովումը ազգային անվտանգության համատեղությամբ», Երևան, 2012, էջ 163:

1 Հայաստանի հանրապետության Դրաստամատ Կանայանի անվան Ազգային ռազմավարական հետազոտությունների ինստիտուտ, «Ռազմավարական Անվտանգային հետազոտություններ», Հատոր 1, Երևան 2014, էջ 409:

2 Ս. Տ. Քոչարյան, «Հայաստանի հանրապետության ռազմական անվտանգության ապահովումը ազգային անվտանգության համատեղությամբ», Երևան, 2012, էջ 154:

Հայաստանի Հանրապետության անվտանգության ամենամեծ երաշխավորը զինված ուժերն են:՝ Առաջնորդվելով նվազագույն քանակի, նպատակային ծախսերի և արդյունավետության հիմունքներով՝ մեզ հարկավոր է ձեռք բերել հարձակվողական որոշակի միջոցներ, որոնք հիմնականում իրենց զսպողական դերը կկատարեն Ադրբեյջանի Հանրապետության ռազմավարական օբյեկտներին հասցվող վտանգի առումով: Արժեք-արդյունավետություն-բազմաֆունկցիոնալության տեսանյունից ելնելով՝ ներկայումս հայկական բանակին անհրաժեշտ են այնպիսի ՕՀՄ-ներ, որոնք ունենան օպերատիվ մարտավարական հեռահարություն՝ հակառակորդի կարևորագույն նպատակակետերին հասնելու համար: Դրանք պետք է լինեն հուսալի և սպասարկման համար քիչ ծախսեր պահանջող, հզորությունը պետք է լինի բավարար և՛ վախեցնելու, և՛ իրականում խոցելու համար:²

Ներկայիս ռամաքաղաքական համակարգը պետություններից պահանջում է միանգամայն նոր անվտանգային մտածողությունը: Կարևորվում են ոչ միայն զուտ ռազմական կարողությունները, այլ նաև կրթությունը: Հայաստանի զինված ուժերում կրթությանը և անձնակազմի կառավարման ոլորտին առաջնային նշանակություն է տրվում: Պաշտպանական կրթության բարեփոխումները Հայաստանի պաշտպանական-անվտանգային բնագավառի ընդհանուր բարեփոխումների կարևոր մասն են կազմում և ավելի արդյունավետ ու հուսալի են դարձնում Հայաստանի Զինված ուժերը և ազգային անվտանգության համակարգը ընդհանուր առմամբ: Պաշտպանական կրթության կարևորու-

թյունը հատկապես աճել է վերջին տարիներում նոր ռազմատեխնիկական համակարգի ներդրումից հետո:

Ռազմական քաղաքականության և ռազմական անվտանգության ապահովման համակարգում կարևոր դեր է հատկացվում դիվանագիտությանը, որի առաջնահերթ խնդիրն է ստեղծել արտաքին բարենպաստ պայմաններ նվազագույն ուժերով երկրի պաշտպանությունն ապահովելու համար՝ ունենալով հնարավորինս շատ դաշնակիցներ և քիչ հավանական հակառակորդներ: Հնարավոր ռազմական սպառնալիքները կանխելու գործում կարևոր նշանակություն է ստանում երկողմ և բազմակողմ դաշնակցային փոխգործակցությունը: Ուստի Հայաստանի Հանրապետության ԶՈՒ կարևոր խնդիրներից մեկը երկրի շահերից բխող ռազմական անվտանգություն, ինչպես նաև միջազգային կայունությունն ապահովող տարածաշրջանային ուժերի հաշվեկշռի ձևավորմանը նպաստելն է: Հայաստանի Հանրապետության Պաշտպանության նախարարության կողմից իրականացվող միջազգային ռազմական քաղաքականությունը նպատակաուղղված է մեր երկրի պաշտպանական կարողությունների զարգացմանը, միջազգային ռազմաքաղաքական դիրքերի ամրապնդմանը և զինված ուժերի միջազգային ինտեգրմանը, ինչպես նաև ձեռքբերված դաշնակցային հարաբերությունների ներկա մակարդակի պահպանմանը ու դինամիկ զարգացմանը: Ռազմական քաղաքականության արդյունքում մեր երկիրը համագործակցում է մի շարք երկրների հետ: Համագործակցության արդյունքում ՀՀ ԶՈՒ առանձին մասնագիտություններով արտերկրում իրականացնում է կարճաժամկետ կադրերի վերապատրաստում: Նույն համագործակցությամբ ՀՀ տարածքում միջազգային փորձագետների և խորհրդատուների ներգրավմամբ՝ ուսումնական և խորհրդատվական միջոցառումներ են կազմակերպվում:

1 ՀՀ Նախագահի հրամանագիրը ՀՀ ռազմական դոկտրինը հաստատելու մասին, ՀՀ ՊՏ 2008/1, 25.12.2007 // <http://www.arlis.am>:

2 Ա. Հովհաննիսյան, «Բանակաշինությունը Հայաստանի երրորդ հանրապետությունում», Երևան, 2012, էջ 180:

Գործընկեր պետությունների հետ համագործակցության փոխշահավետ ոլորտներում համագործակցությունը գնալով խորացվում է, դրանց արդյունավետությունը բխում է ՀՀ ռազմական քաղաքականությունից:¹

Հայաստանի Հանրապետությունը իր արտաքին քաղաքականության մեջ առանձնացնում է արտասահմանյան մի շարք երկրների հետ իրականացվող ռազմական համագործակցությունը, որը անմիջականորեն բխում է Հայաստանի ռազմական քաղաքականության շահերից: Ռազմական համագործակցության որոշակի ծավալները գերազանցելու պարագայում համագործակցության ծրագրերի իրականացման արդյունավետությունը անմիջականորեն պայմանավորված է լինում համապատասխան պաշտոնատար անձանց հետ օպերատիվ եղանակով կապ հաստատելու և որոշակի միջոցառումներին նրանց անմիջականությունը ապահովելու հանգամանքով: Այս պարագայում անհրաժեշտություն է առաջանում այն երկրների, որոնց հետ Հայաստանի Հանրապետությունը իրականացնում է առավել ակտիվ ռազմական համագործակցություն, ունենալ համապատասխան ներկայացուցիչ-պաշտոնատար անձինք՝ ռազմական կցորդներ: Ցանկացած երկրում ռազմական կցորդ նշանակելու հանգամանքը, նույնիսկ միջազգային մեծածավալ ռազմական ծրագրերի բացակայության պարագայում, վկայում է այն մասին, որ Հայաստանը հատկապես կարևորություն է տալիս այդ երկրի հետ իր ռազմաքաղաքական համագործակցությանը:²

Հայաստանը ռազմական ոլորտում

երկկողմ հարաբերություններ է զարգացնում նաև հարևան և ավանդական բարեկամ երկրների՝ Իրանի և Վրաստանի հետ:³

Հայոց Ցեղասպանության 100-րդ տարելիցի կապակցությամբ Թուրքիան ձեռնամուխ էր եղել Հայաստանի և Սփյուռքի կողմից կազմակերպվող նախաձեռնություններին և միջոցառումներին հակազդման քաղաքականության իրականացմանը: Հայաստանի Հանրապետության նախագահի կողմից հայթորքական արձանագրությունների հետևանքում խորհրդարանից Թուրքիային ստիպել է մեր երկրի նկատմամբ վարել որոշակի փոփոխված քաղաքականություն: Ցեղասպանության մերժման գործընթացի հետ փոխկապակցված լինելով՝ Հայաստանի համար մտահոգության հիմնական աղբյուր, ռազմավարական սպառնալիք է շարունակում մնալ նաև Թուրքիա-Ադրբեջան ռազմավարական դաշինքը: ԱՄՆ և Եվրոմիությունը շարունակում են հայ-թուրքական հարաբերությունները կարգավորելու հարցում Թուրքիային հղել քաղաքական ազդակներ, սակայն Թուրքիան նախկինի պես շարունակում է հարցի կարգավորումը կապել Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության կարգավորման հետ: Ռազմական համագործակցության ծավալներով Թուրքիան Ադրբեջանի համար 2014թ. զբաղեցրել էր 2-րդ տեղը՝ թիվ մեկ գործընկերոջ տեղը զիջելով Ռուսաստանին (3-րդ և 4-րդ տեղերը զբաղեցնում են Բելառուսը և Իսրայելը): Թուրքիան Ադրբեջանի հետ իր ռազմավարական դաշինքի խորացմանը զուգահեռ փորձում է դրանում ներգրավել նաև Վրաստանին: Դրա ապացույցն է, որ երեք երկրների նախագահները Կարսում ներկա են եղել Հեյդար Ալիևի անվան ռազմաուսումնական կենտրոնի բացման և «ՏԱՆԱՊ»

1 Յու. Գ. Խաչատուրով, Պաշտպանության պետության և զինված ուժերի պատրաստման որոշ հարցեր, Հայկական բանակ, թիվ 1-2 (71-72) 2012, էջ 83-94:

2 Տ. Տ. Քոչարյան, «Հայաստանի հանրապետության ռազմաքաղաքական փոխգործակցությունը արտասահմանյան մի շարք երկրների հետ», Արդարադատություն գիտական հանդես, 2014, թիվ 1/24, էջ 2-8:

3 Ա. Հովհաննիսյան, «Բանակաշինությունը Հայաստանի երրորդ հանրապետությունում», Երևան, 2012, էջ 243:

գազատարի շինարարության մեկնարկի արարողությանը: Ադրբեջանցի գործարարները պարբերաբար լուրջ ֆինանսական ներդրումներ են կատարում թուրքական տնտեսության մեջ, որն էլ ավելի է ուժեղացնում Ադրբեջանի ազդեցությունը Թուրքիայի քաղաքականության վրա: Թուրքիայի և Ադրբեջանի միջև առկա ռազմավարական համագործակցությունը հիմնական նպատակն է փոխել տարածաշրջանային հավասարակշռությունը հոգուտ Ադրբեջանի:

Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության հարցում Ադրբեջանում շարունակում են ապավինել «ուժի ցուցադրման» քաղաքականության և հնարավոր ուժային հանգուցալուծման հնարավորությանը: Այս տրամաբանությամբ այդ երկրում պետական մակարդակով շարունակվում է հայատյացության սերմանումը, հակահայկական ագրեսիվ քարոզչության վարումը, շփման գծում իրավիճակի պարբերաբար լարումը և կողմերի միջև վստահության ամրապնդման միջոցառումների մերժումը: Անցյալ տարի Ադրբեջանի սպառազինման գործընթացն ընթացել է ոչ միայն հարձակական, այլև պաշտպանական ներուժի կուտակման ուղով, որը միտված է Ադրբեջանին ապահովագրելու Հայաստանի կողմից զսպման կարողությունների ձեռքբերման դեպքում հնարավոր վտանգներից: Այնուամենայնիվ, նավթի համաշխարհային գների կտրուկ անկումը արդեն իսկ ստիպել է Ադրբեջանին լուրջ վերանայման ենթարկել մի շարք լայնամասշտաբ ծրագրերի հետ կապված բյուջետային ծախսերը, այդ թվում նաև սպառազինության ու ռազմական տեխնիկայի ձեռքբերումների ոլորտում: Մասնավորապես, 2015թ. ընդհանուր ռազմական ու ռազմարդյունաբերական ծախսերը կրճատվել են մոտ 1 մլրդ ԱՄՆ դոլարով: Այնուամենայնիվ, չպետք է թերագնահատենք հակառակորդին: Ադրբեջանը ունի երկու բավականին լուրջ խորհրդատուներ՝ Թուրքիան և մի շարք

այլ երկրներ, որոնք անում են ամեն ինչ հակառակորդի քանակական առավելությունը որակականի վերածելու ուղությամբ: Վերջիններիս հետ սերտ գործակցությամբ Ադրբեջանը զգալիորեն զարգացրել և շարունակում է զարգացնել սեփական ռազմական արդյունաբերությունը՝ լուրջ ուշադրություն դարձնելով նաև ռազմական գիտության և կրթության բնագավառների զարգացմանը: Չպետք է նաև մոռանալ Ռուսաստանի՝ ռազմատեխնիկական համագործակցության ծավալներով Ադրբեջանի համար թիվ 1 գործընկեր լինելու հանգամանքը, մի խնդիր, որը չնայած հայկական կողմի պարբերաբար հնչեցվող դժգոհություններին, չի գտնում պատշաճ արձագանք Մոսկվայում: Հատկապես մտահոգիչ են ռուսական կողմից Ադրբեջանին մատակարարվող նորագույն հարձակողական զինատեսակները:

Հայաստանի ռազմական քաղաքականության ուշադրության կենտրոնում է նաև համագործակցությունը Չինաստանի Ժողովրդավարական Հանրապետության հետ: Հայաստանի ռազմաքաղաքական գործակցությունը Չինաստանի հետ կարևոր նշանակություն ունի տարածաշրջանում կայունության և անվտանգության համար: Չինաստանը՝ որպես ՄԱԿ-ի անվտանգության խորհրդի մշտական անդամ և միջուկային տերություն, զգալի ազդեցություն կարող է ունենալ ցանկացած խնդրի կարգավորման հարցում: Չինաստանը մեր տարածաշրջանում իրականացնում է չտարբերակված քաղաքականություն և այս տեսանկյունից ՀՀ-ԶԺՀ ռազմական հարաբերությունների զարգացումը իմաստավորվում է նաև ՀՀ նկատմամբ անկողմնակալ դիրքորոշման ձևավորման առումով:¹ ՀՀ Պաշտպանության նախա-

1 Овсеях Л.,Иванов В., Военно-политические аспекты сотрудничества Турвци и со странами Южного Кавказа (Азербайджан,Грузия) и Центральной Азии: Динамика и основне тенденции и пазвития, Ер., Институт политических исследований ГНКО, 2010 ст 96

րարությունն ակտիվ համագործակցում է Չինաստանի ռազմական գերատեսչության հետ՝ հատկապես կրթության ոլորտում, որի շրջանակներում ՀՀ ԶՈՒ զինծառայողները վերապատրաստվում են ՉԺՀ ռազմաուսումնական հաստատություններում: Նշանակալի դեր է խաղում նաև նյութատեխնիկական համագործակցությունը, որի միջոցով ՀՀ Պաշտպանության նախարարությունը համալրվում է ժամանակակից փոխադրամիջոցներով, համակարգչային տեխնիկայով և բժշկական սարքավորումներով:¹

Հայաստանի ռազմական քաղաքականության առաջնային խնդիրներից է պահպանել և զարգացնել ՀՀ-ԱՄՆ հարաբերությունները: Չնայած Ադրբեջանի էներգետիկ ռեսուրսների և աշխարհագրական դիրքի հանդեպ Վաշինգտոնի մեծացած հետաքրքրությանը՝ ԱՄՆ-ի քաղաքականությունը Հայաստանի և Ադրբեջանի նկատմամբ սիմետրիկ չէ: Բնակչության մեկ շնչին բաժին ընկնող ամերիկյան օգնության հաշվարկով Հայաստանը ներկա դրությամբ այդ օգնության ամենախոշոր ստացողներից մեկն է: Երկու տասնամյակում այն կազմել է մոտավորապես \$2 մլրդ: ԱՄՆ-ը ամեն տարի նաև Լեռնային Ղարաբաղին է ֆինանսական օգնություն տրամադրում (2011թ. Կոնգրեսը մոտ \$10 մլն է հատկացրել) և միակ պետությունն է աշխարհում՝ Հայաստանից հետո, որը ուղղակի ֆինանսական օգնություն է տրամադրում Ղարաբաղին: ԱՄՆ-ը նաև հայթորքական «ֆուտբոլային դիվանագիտության» գլխավոր հովանավորն է: Բացի դրանից, ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի համանախագահ երկրներից մեկը լինելով՝ ԱՄՆ-ը ակտիվորեն մասնակցում է Ղարաբաղյան բանակցային գործընթացին: Վաշինգտոնի հայամետ քաղաքականու-

թյունը Հարավային Կովկասում ընդունված է բացատրել ԱՄՆ-ում ազդեցիկ հայկական լոբբիի գործունեությամբ:

Հայաստանի ռազմական քաղաքականության համար առաջնային նշանակություն ունեն հարաբերությունները ՀՀ ռազմավարական դաշնակից՝ Ռուսաստանի Դաշնության հետ: Անցած տարիների ընթացքում ստեղծված պաշտպանության տարբեր բնագավառներին վերաբերվող իրավապայմանագրային բազան հնարավորություն է տալիս երկու երկրների միջև զարգացնելու փոխշահավետ դինամիկ համագործակցություն: Հայաստանի ռազմական քաղաքականության կարևոր ձեռքբերումներից էր ՌԴ նախագահի 2010թ. օգոստոսյան այցը Հայաստան, որի ընթացքում ստորագրվեց մի շարք նշանակալի փաստաթղթեր, ինչպիսիք են՝ «Հայաստանի տարածքում ռուսական ռազմակայանի մասին պայմանագրում փոփոխություններ կատարելու մասին» արձանագրությունը և «Ռազմատեխնիկական համագործակցության մասին փոխըմբռնան հուշագիրը», որոնք վկայում են հայ-ռուսական դաշնակցային գործընկերության ռազմավարական բնույթի և երկարաժամկետ հիմունքներով համագործակցությունը շարունակելու կողմերի վճռական մտադրության մասին: Օգոստոսի 20-ին Երևանում ՀՀ և ՌԴ նախագահների միջև ստորագրվեց համաձայնագիր, որով ռուսական ռազմաբազաների ներկայությունը ՀՀ-ում երկարաձգվեց ևս 49 տարով: Երկու երկրների պաշտպանության նախարարությունների միջև երկկողմ ռազմական համագործակցության ամենամյա ծրագրերի համաձայն ակտիվ համագործակցություն է իրականացվում պաշտպանության ոլորտի գրեթե բոլոր բնագավառներում:² Պաշտպանության ոլորտում հայ-ռուսական երկկողմ հա-

1 Ա. Հովհաննիսյան, «Բանակաշինությունը Հայաստանի երրորդ հանրապետությունում», Երևան, 2012, էջ 243:

2 Ա. Հովհաննիսյան, «Բանակաշինությունը Հայաստանի երրորդ հանրապետությունում», Երևան, 2012, էջ 230:

մագործակցության հանգուցային բնագավառներից մեկը ռազմատեխնիկական համագործակցությունն է: Այս առումով զգալի գործընթաց է կատարվել: Ամեն տարի ՌԴ-ից հսկայական ծավալի զինամթերք է ձեռք բերվում և ներկրվում: Միայն 2011–2013թթ. ներկրված զինամթերքի ծավալները գերազանցում են նախորդ 20 տարիների ձեռքբերվածը:

ՆԱՏՕ-ի հետ հարաբերություններում Հայաստանը ձգտում է զարգացնել ակտիվ և արդյունավետ հարաբերություններ: Հայաստանը «Գործընկերություն հանուն խաղաղության» ծրագրին ակտիվ մասնակցությունը դիտարկում է ոչ միայն Դաշինքի հետ պատշաճ կապեր պահպանելու միջոց. «այլ նաև ԱՄՆ և դաշնակից այլ պետությունների հետ երկողմ հարաբերությունների զարգացման, ինչպես նաև Հայաստանի եվրոպական ներգրավման քաղաքականության տեսանկյունից»:¹ Հայաստանի համար ՆԱՏՕ-ի հետ հարաբերությունների զարգացումը կարծես յուրահատուկ ապահովագրություն լինի, կարևորագույն՝ անվտանգության ասպարեզում անցումային փուլի դժվարությունները հաղթահարելու ևս մեկ հնարավորություն և, իհարկե, նաև բարեփոխումների հարցում լուրջ աջակցության և գործընկերության հիմք: ՆԱՏՕ-ի հետ մերձացման նպատակը ինքնիշխան և տարաբնույթ ազդեցություններից անկախ սեփական պետականության ինքնության կերտելն է, ոչ թե այդ կառույցին անդամակցելն է:

Հայաստանի համագործակցությունը ՀԱՊԿ-ին մեծամասամբ համապատասխանում է երկրի շահերին և աշխարհաքաղաքական դիրքին, իսկ ՆԱՏՕ-ի հետ խորացված համագործակցությունը գալիս է լրացնելու ազգային անվտանգության երաշխիքները: Տեսական առումով նախնորելի կլինի, որ տարածաշրջա-

նի բոլոր պետությունները պատկանեն անվտանգության նույն համակարգին. լիարժեք անդամակցությունը նույն կառույցներին հնարավորություն կտա ավելի արդյունավետ լուծելու տարածաշրջանի առջև ծառացած խնդիրները: ՀԱՊԿ-ի հետ հարաբերություններում իրականացվում են ամենաձավալուն նախագծեր՝ կապված կադրերի պատրաստման, ռազմաարդյունաբերության զարգացման և բանակաշինության այլ ոլորտներում: Առաջիկայում Հայաստանում կբացվի ՀԱՊԿ ակադեմիա, որը կլինի ռազմագիտական բացառիկ կառույց:

Եվրոմիության հետ Հայաստանի զարգացող հարաբերությունները ներառում են հասարակական կյանքի ամենատարբեր ոլորտները՝ առևտրատնտեսականից միջև գիտակրթական: Հայաստանի եվրոպական ինտեգրումը դիտվում է իր զարգացման համատեքստում, բայց ինտեգրվելը նաև անվտանգության տեսանկյունից նշանակություն ունի: Եվրոմիությանը ինտեգրվելը ոչ միայն քաղաքացիների բարեկեցությունը մեծացնելու, այլ արտաքին անվտանգության երկարաժամկետ ապահովման եղանակն է: ՀՀ-ԵՄ հարաբերություններում անվտանգության ասպեկտը այնքան էլ ընդգծված չէ, ինչը առաջին հերթին բացատրվում է նրանով, որ ԵՄ-ն տնտեսական ու քաղաքական հսկա կազմակերպություն է:

ՀՀ ՊՆ-ն բավականին հագեցած համագործակցություն է իրականացնում ԵԱՀԿ-ի հետ, որը նշանակալից դեր է խաղում սպառազինությունների վերահսկման, պաշտպանության ոլորտի թափանցիկության, տարածաշրջանային անվտանգության երաշխիքների ապահովման, մարդու իրավունքների, նաև ՀՀ ԶՈՒ շարքերում անձնակազմի իրավագիտության մակարդակի բարձրացման հարցերում: Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության շփման գծում ԵԱՀԿ կողմից պարբերաբար իրականացվող մոնիտորինգները զգալի դեր են կատա-

1 S. S. Քոչարյան, «Ազգային անվտանգության հիմունքների վերաբերյալ դասընթաց», Երևան, 2013, էջ 156:

րում հրադադարի ռեժիմը վերահսկելու գործում: ԵՄՁՈՒ պայմանագրի և 2011 Վիեննայի փաստաթղթի շրջանակներում դեռևս 1993 թ.-ից ի վեր Հայաստանի Հանրապետությունը կատարում է սպառազինությունների վրահսկման ոլորտում իր ստանձնած միջազգային պարտավորությունները՝ ընդունելով տարեկան 8 տեսչություններ վերոհիշյալ պայմանագրի շրջանակներում: Վերջին տարիներին ՀՀ ՁՈՒ տեսչական խմբերը տեսչություններ են անց կացնում նաև Թուրքիայի տարածքում:

Ամփոփելով հոդվածում ներկայացված վերլուծությունը՝ պետք է նշել, որ Հայաստանի Հանրապետությունը, օգտագործելով փոխլրացման սկզբունքը, իր անվտանգության հիմնական

խնդիրները լուծում է՝ անդամակցելով ՀԱՊԿ-ին, Անհատական գործողությունների ծրագիր իրականացելով ՆԱՏՕ-ի հետ, արդյունավետ համագործակցում է գերտերությունների՝ ԱՄՆ և Ռուսաստանի Դաշնության հետ, հեռանկարային հարաբերություններ է զարգացնում հարևան երկրների և Չինաստանի Ժողովրդական հանրապետության հետ, ներգրավվում է ԱՊՀ գոտում ընթացող գործընթացներին և միաժամանակ Եվրոպական հարևանության քաղաքականության շրջանակներում սերտ հարաբերություններ է հաստատում Եվրամիության հետ: Հայաստանի Հանրապետությունը, օգտագործելով միջազգային փորձն ու աջակցությունը, զգալի բարեփոխումներ է իրականացնում երկրի ներսում:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. ՅՈՒ. Խաչատուրով, Պաշտպանությանը պետության և զինված ուժերի պատրաստման որոշ հարցեր, Հայկական բանակ, թիվ 1-2 (71-72) 2012:
2. ՀՀ Դ. Կանայանի անվան Ազգային ռազմավարական հետազոտությունների ինստիտուտի «Ռազմավարական Անվտանգային հետազոտություններ», Հատոր 1, Եր., 2014:
3. ՀՀ Դ. Կանայանի անվան Ազգային ռազմավարական հետազոտությունների ինստիտուտի «Ռազմավարական Անվտանգային հետազոտություններ», Հատոր 2, Եր., 2014:
4. ՀՀ Նախագահի հրամանագիրը ՀՀ ռազմական դոկտրինը հաստատելու մասին, ՀՀ ՊՏ 2008/1, 25.12.2007 // <http://www.arlis.am>:
5. Ա. Հովհաննիսյան, Բանակաշինությունը Հայաստանի երրորդ հանրապետությունում, Եր., 2012:
6. Հ. Ս. Քոթանջյան, Պաշտպանական քաղաքականություն» հասկացությունը՝ որպես Հայաստանի հանրապետությունում պաշտպանական բարեփոխումների իրականացման պետական-մեթոդաբանական գործիք // Անվտանգության քաղաքական պրոբլեմները, ԽՍՀՄ վերականգնում-Վարաբադ, Հայաստան, Անդրկովկաս-Աֆղանստան, Եր., 2009:
7. Հ. Ս. Քոթանջյան, Լ. Ա. Մարտիրոսով, Տ. Ռ. Մարտիրոսյան, Դ. Ս. Չիլինգարյան, Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանական դոկտրինի մշակման որոշ հարցեր, Հայկական բանակ, 2007, թիվ 1:
8. Տ. Ս. Քոչարյան, Ազգային անվտանգության հիմունքների վերաբերյալ դասընթաց, Ոսումնական ձեռնարկ, Եր., 2013:
9. Տ. Ս. Քոչարյան, Հայաստանի Հանրապետության ռազմական անվտանգության ապահովումը ազգային անվտանգության համատեղությամբ, Եր., 2012:
10. Տ. Ս. Քոչարյան, Հայաստանի Հանրապետության ռազմաքաղաքական փոխգործակցությունը արտասահմանյան մի շարք երկրների հետ, Արդարադատություն գիտական հանդես, 2014, թիվ 1 /24/, էջ 2-8:
11. Патрушев Н.П., Конституционно-правовой статус Совета Безопасности Российской Федерации, Учебник пособие, М., 2009
12. Овсепян Л., Иванов В., Военно-политические аспекты сотрудничества Турвци и со странами Южного Кавказа (Азербайджан, Грузия) и Центральной Азии: Динамика и основнве тенденции и пазвития, Ер., Институт политических исследований ГНКО, 2010

КРАТКИЙ АНАЛИЗ НЕКОТОРЫХ ВОПРОСОВ ВОЕННО–ПОЛИТИЧЕСКОЙ
СИТУАЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ АРМЕНИЯ

АНЖЕЛА МНАЦАКАНЯН

*Министерство обороны РА,
управление кадрами и военным образованием, младший служащий I класса*

В статье представлена военно–политическая ситуация в РА. Рассмотрены и представлены ее внутренняя и внешняя сферы, вкратце представлены военно–политические достижения РА, в том числе, двустороннее и многостороннее сотрудничество.

BRIEF ANALYSIS ON SOME ISSUES OF THE MILITARY–POLITICAL SITUATION IN
THE REPUBLIC OF ARMENIA

ANZHELA MNATSAKANYAN

*Ministry of Defense of the Republic of Armenia, Personnel and Military Education Department,
first-class junior specialist*

The article presents the military–political situation in the RA, introduces its internal and external spheres. The military–political achievements of the RA are briefly stated including cooperation on bilateral and multilateral levels.